

بقلم : آقای ابراهیم صفائی

دو کتاب سودمند

داستانهای عشقی پاکستان و شرح حال امیر خسرو

اخیراً دو کتاب سودمند و دو تألیف محققانه و ادبی یکی بنام «داستانهای عشقی پاکستان» و دیگری با نام «شرح حال امیر خسرو» توسط دو شخصیت دانشمند پاکستان و افغانستان منتشر شده است. چون نشر این دو کتاب هر یک خدمتی شایسته بادییات ایران محسوب میشود، اختصاراً بمعرفی هر یک از دو کتاب می پردازم تا این دوائر نفیس بخوانندگان مجله ادب ارمنان معرفی شود و ضمناً تاحدی از خدمات دو مؤلف محترم قدردانی شده باشد.

۱- داستانهای عشقی پاکستان - تألیف دانشمند محترم آقای دکتر

خواجه عبدالحمید عرفانی وابسته مطبوعاتی سفارت پاکستان در طهران میباشد که با جلد مرغوب و قطع متوسط و کاغذ گاهی در ۲۲۸ صفحه بسی کتابخانه ابن سینا منتشر شده است.

از زمانی که پاکستان مستقل شده بین دو ملت ایران و پاکستان علاوه از همسایگی و مناسبات سیاسی یک رابطه معنوی عمیق ایجاد گردیده که اساس این رابطه بر مناسبات دیرین فرهنگی و همکیشی استوار میباشد، در بسط این روابط معنوی شاعران و نویسندگان دو کشور سهم بسزائی دارند، منادی بزرگ این برادری و حسن تفاهم و یگانگی آثار علامه اقبال شاعر و عارف شهیر و بزرگ پاکستان میباشد، بدنبال اقبال صادق سرمد شاعر توانای ایران نیز در این راه صمیمانه گام برداشت و شهرت و محبوبیتی مخصوص در پاکستان بدست آورد، آقای دکتر عرفانی نیز سالها است در این راه میکوشد و انصافاً در توسعه مناسبات فرهنگی ایران و پاکستان سهم بسزائی دارد، دکتر عرفانی همچنانکه در معرفی نویسندگان

و شاعران ایران به جامعه پاکستان کوشیده برای معرفی شعرا و ادبای پاکستان به جامعه ایرانی نیز زحمات بسیار کشیده و علاوه از نشر مطالب سودمندی در مجله هلال و سایر نشریات فرهنگی پاکستان شخصاً دست بتألیف کتب مفیدی زده و صادقانه در ترویج ادبیات ایران کوشیده و به مناسبت در نزد جامعه ایرانی محبوبیتی فراوان کسب کرده است.

دکتر عرفانی خود نیز شاعر ورزیده ایست و شعرهای ساده و فصیح بزبان فارسی دارد و میگوید و نثر فارسی را نیز دلپذیر و شیرین می نویسد.

آخرین کتابی که آقای عرفانی چاپ کرده همین کتاب «داستانهای عشقی پاکستان» میباشد،

این کتاب حاوی هفت داستان عشقی محلی بنام «هیر و رانجا» «سی و پنون» «زیبانگار» «ارژنگ عشق» «میرزا صاحب» «نیرنگ عشق» «چنیسرنامه» میباشد، این داستانها از لطیف ترین و پر شورترین داستانهای عشقی شبه قاره هند بوجود آمده که بوسیله شاعران محلی بلهجه های پنجابی و سندی و پشتو بنظم کشیده شده و سپس شاعران فارسی زبان هند از آن حکایات منظومه های دلپذیر ساخته اند،

کتاب داستانهای عشقی بمنظور معرفی آن حکایات منظوم تألیف گردیده مایه داستانها به نثر تحریر شده ولی در هر صفحه و هر مقال بمناسبت مقام قسمتی از اصل منظومه نقل شده است شاعرانی که این داستانهای شورانگیز و کهن شبه قاره هند را بنظم کشیده اند، «منشی» «رضائی» «چنانی» «ادراکی» «عظیم» «ضیاء» میباشند اینان از شاعران فارسی زبان قرون اخیر پاکستان هستند، بیشتر این منظومه ها بوزن و تقلید خسرو و شیرین حکیم نظامی گفته شده و یکی دو منظومه هم بر وزن هفت گنبد و لیلی و مجنون است، شعرها در حد خود لطیف و با احساس و ساده هستند و گاهی با اندیشه های باریک سبک هندی همراه میباشند و تعبیرات

لطیف و شیرین بسیار دارند چنانکه گاهی نازک خیالی های شاعرانه آنان آدمی را سرمست می کند .

۴ - شرح حال امیر خسرو

دانشمند جلیل استاد محمد ابراهیم خلیل نویسنده محقق و شاعر توانای افغانستان کتابی با چاپ نفیس و کاغذ سفید و قطع كوچك در صد صفحه در باره حالات و آثار امیر خسرو در کابل پایتخت کشور عزیز افغانستان چاپ کرده اند .

امیر خسرو از شاعران بزرگ فارسی زبان قاره هند بوده و گفتار او طلیعه‌ئی از سبک هندی محسوب است ، آثار امیر خسرو در پیشرفت نفوذ ادبیات فارسی در شبه قاره هند تأثیر بسزائی داشته است ، امیر خسرو تنها شاعر نبوده اودر زبان فارسی استاد بوده و با ادبیات عرب و زبان اردو و سانسکریت تسلط کافی داشته بعلاوه از استادان موسیقی نیز میباشد و «سه تار» را او در هندوستان رائج داشته و بعضی هم اختراع سه تار را باو نسبت داده اند ، امیر خسرو یکی از ارزنده ترین و پر کارترین شاعران فارسی زبان شبه قاره هند بوده و قریب یکصد کتاب تصنیف و تألیف نموده و خمسه نظامی را هم در پنج مثنوی بنام - مطلع الانوار - شیرین و خسرو - لیلی و مجنون - هشت بهشت - آئینه اسکندری جواب گفته و مایه کلام خود را بیشتر از نظامی اقتباس نموده و گرچه هرگز بنظامی نرسیده ولی از بیشتر شاعرانی که خمسه را استقبال کرده اند بهتر از عهده برآمده و میتوان گفت لیلی و مجنون او با لیلی و مجنون «مکتبی» همپایه است .

استاد خلیل تحقیقات تازه و سودمندی درباره امیر خسرو بعمل آورده و نکات جالبی را از زندگی شخصی و حیات ادبی او روشن ساخته و همه جا بگفتار خود امیر خسرو استناد جسته و گاهی هم از اشعار امیر خسرو نمونه‌هایی نقل کرده است ، نکته جالب این است که استاد خلیل با سند و مدرک ، دهلوی بودن ، امیر خسرو را رد کرده است ، طبق نظریه مستند استاد خلیل ، امیر خسرو اهل «بلخ» و زادگاه

او در «غور» و یا «لاچین» و «هزاره» افغانستان بوده است .

در پایان کتاب فهرست آثار امیر خسرو با توضیحات کافی درج شده و رویهم تحقیق جامع و شاملی درباره شخصیت ادبی و آثار و احوال امیر خسرو در دسترس اهل ادب گذاشته اند ، این کتاب و همین تحقیق استاد خلیل بزبان فارسی میباشد و الحق تمام آثار ایشان محققانه و سودمند است ، استاد خلیل خط شکسته را با سبکی خاص و شیرین می نویسد و درنستعلیق و نسخ نیز قلمی دلپذیر دارد و یکی از استادان خط فارسی معاصر بحساب میآید و اکثر تألیفاتش با خط شیرین و زیبای او زینت یافته است .

بهر حال کوشش استاد خلیل و آقای دکتر عرفانی در ترویج زبان فارسی و بسط روابط فرهنگی کشورهای افغانستان و پاکستان و ایران در خور کمال قدر دانی میباشد .

(۱) «امیر خسرو» فرزند امیر سیفالدین محمود است که از امرای بلخ بوده و از فتنه چنگیز کریخته و عاقبت بدربار دهلی راه جسته است ، امیر خسرو نامش ابوالحسن و بسال ۶۵۳ هجری قمری در دهلی متولد شده ولی اینک نظریه مستند استاد خلیل محل تولد او مشکوک است ، امیر خسرو تا پایان عمر در دربار پادشاهان میزیسته و تاریخ فوتش تحقیقاً معلوم نیست - صفائی

تاکی باشی برای نانی بامیسد

هرجایی و هر دری چو قرص خورشید؟

بازاده خاطر و نم دیده بساز

کین آب سیاه تست و آن نان سپید

- بدیع الدین سنجری -